Nr 47.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1918 kl. 2 e. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av väckt motion om förtydligande i visst avseende av bestämmelserna angående partihandel med rusdrycker.

(2:a avd.)

Närvarande: herrar Hammarström, Röing, Jacob Larsson, Lyckholm*) Antonsson, Elof Ljunggren, Bäckström,*) Källman, Rune, Nilsson i Kristianstad, Berg i Staby, Knaust,* Forssman, Jesperson,*) Wikström,*) Johansson i Kullersta,*) Jönsson i Boa,*) Lithander och Hansson i Sölvesborg.

*) Icke närvarit vid justeringen av betänkandet.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 137, har herr *Lithander* hemställt, »att riksdagen måtte fatta beslut om sådant förtydligande av gällande lagstiftning, att partihandeln med alkoholhaltiga drycker (utom egentligt brännvin) må, i enlighet med av fjolårets riksdag antagna bestämmelser, oförhindrat utövas av enskilda näringsidkare».

Beträffande motiveringen för detta förslag tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet.

Vid behandlingen av denna motion har utskottet funnit erforderligt att inhämta kontrollstyrelsens yttrande över motionen, och har kontrollstyrelsen, efter i vederbörlig ordning utverkat åläggande, den 26 april 1918 avgivit yttrande i ämnet. Detta yttrande är såsom bilaga fogat till detta betänkande.

Frågan om organisationen av partihandeln med viner och spritdrycker synes för närvarande vara föremål för undersökning av särskilda av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunnige. Enligt offentliggjort utdrag av protokollet över finansärenden den 31 december 1917 har statsrådet och chefen för finansdepartementet — samtidigt som han anmälde, att han utsett särskilda sakkunnige för verkställande av utredning, i vad mån ersättning borde utgå till dem, som berördes av genomförandet av den nya rusdrycksförsäljningslagstiftningen — velat fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på vikten därav, att frågan om omorganisationen av partihandeln med viner och spritdrycker bleve föremål för närmare övervägande. Departementschefen yttrade fortsättningsvis:

»Enligt den nyantagna förordningen äga icke blott detaljhandelsbolagen rätt att importera, lagra och förskära eller på annat sätt behandla dylika drycker, jämväl enskilda kunna av kontrollstyrelsen tillerkännas sådan s. k. partihandelsrätt, och enligt lagens 98:de § äga de handlande, som vid den nya lagens ikraftträdande äga att till allmänheten försälja antingen brännvin och vin eller ock vin utan samband med annan handel, efter anmälan hos kontrollstyrelsen, rätt att under en tid av 3 år utan särskilt tillstånd idka partihandel.

Såsom förhållandena under senare tid utvecklat sig, kommer emellertid tillämpningen av författningen i denna del uppenbarligen att medföra vissa svårigheter. Det torde även vara obestridligt, att såväl ur nykterhetssynpunkt som med hänsyn till det allmännas ekonomiska intresse undvikande av privata mellanhänder vore önskvärt. En intressekonflikt mellan det allmännas intresse och det enskilda förvärvsintresset torde här svårligen kunna undvikas. På grund härav har jag under övervägande ett förslag om en sådan organisering av partihandeln, att jämväl denna komme att handhavas av organ, som i sitt förhållande till det allmänna mer eller mindre bleve jämställt med detaljhandelsbolagen.

I denna fråga hava under den 18 augusti och den 5 december år 1917 till chefen för finansdepartementet inkommit skrivelser från aktiebolaget Stockholmssystemets styrelse, av vilka följande i huvuddrag inhämtas:

att fyra aktiebolag på Stockholmssystemets initiativ nybildats, nämligen Vin- och Spritcentralen, J. D. Grönstedt & C:o, J. Cederlunds Eftr. och Carlshamns punschfabriksaktiebolag;

att samtliga dessa bolag äro så bildade, att ägarne av stamaktierna dels äga majoritet å bolagsstämman, dels ock äro berättigade till all uppstånden vinst, sedan ägarne av preferensaktierna erhållit en högsta utdelning intill 7 % å insatt kapital;

att Vin- & Spritcentralen innehar samtliga stamaktier i de tre övriga bolagen, samt att aktiebolaget Stockholmssystemet innehar stamaktierna i Vin- & Spritcentralen. Det inbetalda aktiekapitalet i samtliga bolagen uppgår till 13,725,000 kronor;

att de nämnda bolagen med sig införlivat dels reningsverk, vilka hittills verkställt mer än 90 % av inom landet förekommande rening av brännvin, dels ock ett avsevärt antal av de vin- och spirituosahandelsfirmor, vilka under år 1916 och 1917 försålt viner och spirituosa. Tillsammans med de vinhandelsfirmor, vilka av Stockholmssystemet direkt övertagits, representera sålunda inlösta vinhandelsfirmor mer än 60 % av hittillsvarande omsättning inom branschen; och

att Stockholmssystemets styrelse, under framhållande av de betydande fördelar, som på olika sätt ur det allmännas synpunkt vore att vinna, erbjuder statsverket att inköpa stamaktierna i Vin- & Spritcentralen till pari eller ock, om tillstånd därtill lämnades, inleverera aktierna i form av vinstmedel. Härigenom skulle statsverket få hela ledningen av bolagen i sin hand och vara berättigat till desammas avkastning.

Vid det förhållandet, att sålunda ett stort bolag, representerande en betydande del av reningsverksamheten och övrig partihandel med viner och spirituosa inom landet, redan är bildat och att ledningen och avkastningen av detsamma blivit erbjudna statsmakterna, synas skäl föreligga, att åt de sakkunnige, som fått i uppdrag att undersöka, huruvida och i vilken utsträckning ersättning bör tillerkännas enskilda med anledning av den nya lagstiftningen rörande försäljning av rusdrycker, bör lämnas jämväl uppdrag att undersöka, huruvida möjlighet förefinnes för frivillig överenskommelse mellan Vin- & Spritcentralen och övriga återstående handlande och firmor, vilka åsyftas i 98:de § av Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående försäljning av rusdrycker, om förvärvande av nämnda firmors lager m. m. och övertagande av deras personal, allt för det nämnda bolagets räkning. En dylik överenskommelse skulle nämligen tvivelsutan utöva inflytande på de sakkunniges uppgift i övrigt och jämväl föranleda övervägande,

huruvida viss ändring i den nya lagstiftningen härav borde bliva en följd.

Skulle emellertid dylik överenskommelse ej kunna åvägabringas, torde senare böra tagas under övervägande, huruvida åtgärder av lagstiftningsnatur äro erforderliga för att på detta område av rusdryckshandeln tillgodose det allmännas intresse.»

Enligt vad utskottet inhämtat har sedermera under innevarande år ytterligare ett antal vin- och spirituosahandelsfirmor inköpts av aktiebolaget Vin- och Spritcentralen eller av med detta samverkande aktiebolag. Vidare torde numera samtliga reningsverk innehavas av förstnämnda bolag.

Såsom kontrollstyrelsen framhållit, synes det icke vara möjligt att på den av motionären ifrågasatta vägen förhindra den koncentration, som för närvarande pågår på vin- och spirituosahandelns område. Utskottet är ej heller övertygat om, att det vore lämpligt eller önskvärt, att några hinder lades i vägen för den utveckling, som faktiskt äger rum. Utskottet utgår härvid från en i viss mån annan uppfattning än motionären och håller före, att även med en omläggning av partihandeln i den riktning, som nu sker, hanteringens kvalitetsstandard torde kunna upprätthållas. Utskottet är jämväl förvissat om, att därest partihandeln utövas av ett fåtal, under offentlig kontroll stående bolag med begränsad vinstandel åtskilliga hittillsvarande osunda företeelser på ifrågavarande område, såsom varuförfalskning och varuförsämring, anbringande av missvisande etiketter m. m., skola komma att upphöra.

Beaktas bör även i detta sammanhang, att, såsom motionären själv framhållit, jämlikt 98 § rusdrycksförsäljningsförordningen de enskilda vin- och spirituosahandlare, som icke överlåta sin rörelse till aktiebolaget Vin- och Spritcentralen eller med detta samverkande aktiebolag, äro oförhindrade att intill den 1 januari 1922 utan särskilt tillstånd fortsätta försäljningen i parti av viner eller spirituosa, vartill kommer, att kontrollstyrelsen jämlikt 13 § av nyssnämnda förordning även därefter är befogad att meddela enskild handlande tillstånd till partihandel med vin eller spritdrycker. Det synes således svårt att förstå, vad det av motionären begärda förtydligandet skulle innehålla eller vartill det kunde tjäna.

De synpunkter kontrollstyrelsen anfört i sitt yttrande äro, efter utskottets uppfattning fullt riktiga och visa oförtydbart, hurusom

motionärens framställning i övervägande grad är överdriven eller vilar på missuppfattning.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion, II: 137, av herr Lithander, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 30 maj 1918.

På bevillningsutskottets vägnar:

ALEXIS HAMMARSTRÖM.

Reservationer:

av herr *Lithander*, som ansett, *dels* att utlåtande från kommerskollegium bort föreligga, innan utskottet fattat beslut i frågan, *dels ock* att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av bestämmelser rörande kontrollstyrelsens verksamhet jämlikt § 19 i förordningen av 14 juni 1917 måtte ålägga styrelsen att tillse, det den i §§ 10 och 13 enskilda näringsidkare medgivna partihandelsrätten ej genom styrelsens pris- och inköpsnämnd eller annorledes inskränkes, utan att nämnda handel mellan de därtill berättigade firmor samt mellan dem och systembolagen oförhindrat och under för alla lika villkor må kunna fortgå; samt

av herrar *Hammarström*, *Antonsson*, *Berg* i Staby och *Forssman*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

Vid behandlingen av — — — (utskottets betänkande sid. 1—4) — — — förstnämnda bolag.

Såsom kontrollstyrelsen framhållit, synes det icke vara möjligt att på den av motionären ifrågasatta vägen förhindra den koncen-

tration, som för närvarande pågår på vin- och spirituosahandelns område. Ihågkommas får också, att jämlikt 98 § rusdrycksförsäljningsförordningen de enskilda vin- och spirituosahandlare, som icke överlåta sin rörelse till aktiebolaget Vin- och Spritcentralen eller med detta samverkande aktiebolag, äro oförhindrade att intill den 1 januari 1922 utan särskilt tillstånd fortsätta försäljningen i parti av viner eller spirituosa, vartill kommer, att kontrollstyrelsen jämlikt 13 § av nyssnämnda förordning även därefter är befogad att meddela enskild handlande tillstånd till partihandel med vin eller spritdrycker.

Såvitt något obehörigt tvång ej utövas gentemot de enskilda handlandena, torde i och för sig ej vara något att anmärka mot den pågående koncentrationen. Erfarenheten har ej heller hittills visat, att några verkliga olägenheter skulle vara förknippade med en sådan koncentration. Det torde också, efter utskottets förmenande, kunna antagas, att, därest partihandeln utövas av ett mindre antal under offentlig kontroll stående bolag med begränsad vinstandel, åtskilliga hittillsvarande osunda företeelser på ifrågavarande område, såsom varuförfalskning och varuförsämring, anbringande av missvisande etiketter m. m., komma att upphöra.

Skulle emellertid erfarenheten giva vid handen, att sådana förväntningar ej uppfyllas, eller att efter den ifrågavarande koncentrationens genomförande den konsumerande allmänhetens berättigade anspråk icke bliva tillgodosedda, lärer det få anses uteslutet, att icke kontrollstyrelsen skulle veta att åvägabringa erforderlig rättelse, bl. a. genom begagnande av sin ovan omförmälda befogenhet att lämna nya medgivanden till partihandel med vin eller spritdrycker.

Bilaga.

Till Riksdagens bevillningsutskott.

Genom nådig remiss den 15 februari 1918 har Kungl. Maj:t anbefallt kontrollstyrelsen att avgiva och till riksdagens bevillningsutskott överlämna yttrande i anledning av en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 137, vari hemställts, »att riksdagen måtte fatta beslut om sådant förtydligande av gällande lagstiftning, att partihandeln med alkoholhaltiga drycker (utom egentligt brännvin) må, i enlighet med av fjolårets riksdag antagna bestämmelser, oförhindrat utövas av enskilda näringsidkare».

I anledning härav får kontrollstyrelsen anföra följande.

I motionen har antytts, att den av motionären klandrade utvecklingen av partihandeln i riktning mot monopol ägt rum på grund av »kontrollstyrelsen icke främmande åtgärder». I anledning härav får kontrollstyrelsen hänvisa till bilagda av undertecknade Zethelius och Thulin till statsrådet och chefen för finansdepartementet den 15 juni 1917 ingivna skrivelse. De inköp av vin- och spirituosaaffärer, som ända sedan år 1916 ägt rum genom aktiebolaget Stockholmssystemet eller dess dotterbolag, hava skett utan direktiv och medverkan från kontrollstyrelsens sida.

I motionen anföres vidare, *att* pris- och inköpsnämnden genom en säkerligen i 15 § av gällande brännvinsförsäljningsförordning icke förutsedd, men så mycket mer egenmäktig utökning av dess befogenhet kommit att intaga ställning som ett affärsdrivande företag samt *att* nämnden, samtidigt som den bestämt marknadspriset, själv i handeln konkurrerat genom utbud av egna lager, varigenom de enskilda företagens grund kommit att vackla.

I anledning härav vill kontrollstyrelsen till en början erinra, att, då 1915 års riksdag antog förordning om ändrad lydelse av 15 § 1, 3, 4, 5, 8 och 9 mom. samt 17 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, förutsatte riksdagen uttryckligen i sin skrivelse nr 134, att kontrollstyrelsen, för möjliggörande av ett enhetligt uppträdande från brännvinsförsäljningsbolagens sida gentemot producenternas starka sammanslutningar kunde komma att föreskriva gemensamma inköp av bolagen och inrättande av en särskild pris- och inköpsnämnd. I enlighet härmed föreskrev kontrollstyrelsen, att bolagen skulle från och med år 1917 genom en pris- och inköpsnämnd, som av kontrollstyrelsen tillsattes, inköpa samtliga de slag av brännvin, som vore erforderliga för rörelsens utövande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 januari 1917 framställde Sveriges allmänna vin- och spirituosahandlareförening vissa anmärkningar mot inrättandet av pris- och inköpsnämnden, under förmenande, bland annat, att kontrollstyrelsen meddelat nämnden befogenhet att föra varor i lager. Föreningen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att för framtiden sättet för utövandet av kontrollstyrelsens befogenhet enligt 15 § 1 mom. brännvinsförsäljningsförordningen icke komme att strida mot syftet med denna befogenhet eller ingripa på områden, som ej jämlikt samma lagrum vore underkastade kontroll.

I ett den 26 juni 1917 över ovannämnda skrivelse avgivet utlåtande bemötte kontrollstyrelsen de av vin- och spirituosahandlareföreningen framställda anmärkningarna i nedan angivna avseenden.

Beträffande anmärkningen, att nämnden tilldelats karaktären av ett kontrollstyrelsen underlydande, affärsdrivande verk, anförde kontrollstyrelsen, att nämnden icke vore affärsdrivande i vanlig mening. Nämnden verkställde visserligen inköp av varor, men endast för bolagens räkning; nämnden kunde ej sägas sälja varor till bolagen utan förmedlade dessa varors försäljning till bolagen. Nämnden vore sålunda att anse såsom en inköpsorganisation för bolagen. I sådan egenskap skulle nämnden givetvis handhava inköpen så affärsmässigt som möjligt. Då vinsten av brännvinsförsäljningsbolagens verksamhet tillfölle statsverket, hade givetvis staten intresse av att inköpen verkställdes till så fördelaktiga priser som möjligt. Härvid kunde det icke undgås, att pris- och inköpsnämndens intresse av att erhålla varor

för bolagens räkning till lägsta möjliga pris komme att stå emot producenternas och mellanhändernas intresse av att erhålla högsta möjliga betalning för sina varor. Detta motsatsförhållande vore enligt kontrollstyrelsens mening oundvikligt, därest nämnden skulle fylla den uppgift, som riksdagen avsett med densamma, nämligen att skydda bolagen mot producenternas starka sammanslutningar. Kontrollstyrelsen anförde därefter:

»Vid fastställandet av föreskrifterna för brännvinsförsäljningsbolagens inköp av brännvin och av instruktionen för nämnden har emellertid kontrollstyrelsen sökt att så långt som möjligt tillgodose de intressen, som föreningen företräder. Kontrollstyrelsen har sålunda utgått från att beredningen av finare spirituosa såsom konjak, whisky m. m. skall äga rum hos spirituosahandlare i samma omfattning som tidigare varit fallet. Ehuruväl till pris- och inköpsnämnden från andra än spirituosahandlare ingivits anbud å de billigare kvaliteteterna av konjak till betydligt lägre pris än de pris, till vilka spirituosahandlare ingivit anbud, har icke desto mindre, för att möjliggöra en smidigare övergång, spirituosahandlarnas anbud antagits. I detta hänseende hava spirituosahandlarne gynnats på bekostnad av anbudsgivare, som bjudit lägre pris.»

Beträffande den framställda anmärkningen, att nämndens ställning vore egendomlig genom den åt nämnden medgivna rätten att själv för försäljning föra varor på lager, anförde styrelsen följande:

»Pris- och inköpsnämndens verksamhet har av styrelsen avsetts böra bliva i allt väsentligt förmedlande. Nämnden skulle hava att infordra anbud å olika varuslag, märken och kvaliteter av brännvin samt sluta avtal om leverans av den ifrågavarande varan under viss tid, t. ex. ett år, till brännvinsförsäljningsbolagen mot det överenskomna priset. Nämnden skulle sålunda icke själv föra något lager av varor utan vederbörande säljare skulle i mån av från nämnden inkommande rekvisitioner försända varorna direkt till bolagen. Detta tillvägagångssätt visade sig emellertid icke vara praktiskt ifråga om sådana finare originalvaror, särskilt likör, som bolagen i allmänhet inköpte i mycket små kvantiteter för varje gång och som med hänsyn härtill producenterna icke ville sända direkt till bolagen. Vidare visade det sig snart, att de nuvarande abnorma handelsförhållandena, på grund av vilka överenskommelser i allmänhet icke kunde träffas om leveranser för längre tid till fasta pris, samt de snart sagt för varje månad stigande prisen nödvändiggjorde uppläggande av lager för att den avsedda nyttan av inköpsorganisationen skulle ernås. Denna lagring av varor har emellertid av olika anledningar endast kunnat äga rum i ringa omfattning, och pris- och inköpsnämnden har därigenom icke kunnat bereda bolagen så förmånliga pris, som önskvärt varit.»

Sedan kontrollstyrelsen i sitt ifrågavarande utlåtande vidare erinrat om den pågående prisstegringen å varorna, fortsatte styrelsen:

»Därest pris- och inköpsnämnden redan tidigt hade kunnat inköpa större partier och lägga dessa i lager, hade en betydlig vinst tillförts statsverket, och ej heller hade så höga försäljningspris varit erforderliga. Inköp av varor till gynnsamma pris och dessa varors uppläggande hos pris- och inköpsnämnden för bolagens räkning måste sålunda anses vara en åtgärd, varav statsverket och allmänheten har ett stort intresse. Att denna åtgärd av olika anledningar icke i önskvärd utsträckning kunnat utnyttjas, torde uteslutande hava varit till fördel för de intressen,

vilka föreningen representerar, och berett dessa en gynnad ställning gent emot statsverkets och allmänhetens intressen.

Kontrollstyrelsen tillåter sig framhålla, att, när normala förhållanden åter inträda och prisen bliva fasta, en upplagring av varor hos pris- och inköpsnämnden i allmänhet icke är erforderlig.

Vid inventeringen i slutet av april månad hade inköpsnämnden å eget lager 44,059 liter och å tullnederlag 124,108 liter eller sammanlagt 168,167 liter brännvin, allt utgörande originalvaror importerade på fat och buteljer. Till jämförelse härmed kan nämnas, att spirituosahandlarne hade å egna lager 1,650,746 liter, å tullnederlag 998,216 liter samt på väg från utländsk ort 571,986 liter eller sammanlagt 3,220,984 liter brännvin. Spirituosahandlarnes betydande lager i förening med den starka sammanhållningen inom föreningen sätter spirituosahandlarne i stånd att behärska marknaden av finare spirituosa och bestämma prisen.»

Genom beslut den 13 november 1917 fann Kungl. Maj:t Sveriges allmänna vin- och spirituosahandlareförenings ifrågavarande skrivelse icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Med vad sålunda anförts anser sig kontrollstyrelsen hava tillbakavisat motionärens uttalanden, att pris- och inköpsnämndens befogenhet egenmäktigt utökats samt att nämnden bestämt marknadsprisen genom utbud av egna varor. I sistberörda avseende torde, såsom framgår av den ovan intagna jämförelsen mellan nämndens och spirituosahandlarnes lager, nämnden icke hava någon möjlighet att åstadkomma en i och för sig önskvärd reglering av prisen nedåt. Tvärtom har, oaktat nämnden nedlagt ett erkännansvärt arbete på att hålla tillbaka prisstegringen, priserna på detta område stegrats högst betydligt, om än icke i den omfattning, som skulle hava skett, därest nämnden icke hade funnits. På ett näraliggande område, nämligen vinhandelns, har prisstegringen varit mycket större än på spirituosahandelns, och detta torde sammanhänga därmed, att någon prisreglerande nämnd icke funnits ifråga om försäljningen av viner.

I ett avseende, som redan berördes i kontrollstyrelsens ovanberörda utlåtande den 26 juni 1917 har pris- och inköpsnämnden samt kontrollstyrelsen medverkat till en prisstegring, men denna kom den enskilda spirituosahandeln tillgodo. Vid början av år 1917 förelåg offert hos pris- och inköpsnämnden å förskuren konjak, dels från Reymersholms gamla spritförädlingsaktiebolag till ett pris av 1 krona 20 öre för liter 40-procentig, dels från aktiebolaget Stockholmssystemet av 1 krona 40 öre för liter vid samma alkoholstyrka. Spirituosahandlarnes pris vid samma tillfälle var 2 kronor för samma kvalitet, det vill säga för lägsta kvalitet av förskuren konjak. Vid den förhandling, som i anledning härav kom till stånd mellan pris- och inköpsnämnden samt spirituosahandlarne, framhölls från de sistnämndas sida, att, om handeln med den förskurna spirituosan skulle fråntagas dem, något som skulle bliva fallet för den händelse nämnden gjorde sina inköp från de andra anbudsgivarne, skulle den förnämsta och största delen av deras inkomster berövas dem. Efter samråd med kontrollstyrelsen beslöt pris- och inköpsnämnden, att spirituosahandlarna tillsvidare skulle få fortsätta leveransen av förskuren konjak trots den stora skillnaden i priset.

De senast berörda förhållandena torde visa, att de mindre enskilda handlandenas ställning är svag i jämförelse med de stora sammanslutningar, som sedan länge funnits på detta område. Givet är, att dessa stora sammanslutningar kunna

bjuda lägre priser å sina varor än de enskilda handlandena och att i följd härav dessa senare måste ligga under i konkurrensen. I längden kan det givetvis icke vara fördelaktigt varken för bolagen eller statsverket, till vilket bolagens nettovinst inflyter, att de högsta anbuden antagas.

Den koncentrationsrörelse, som alltsedan hösten 1916 ägt rum på detta område och som under medio av år 1917 särskilt framträtt i bildandet av aktiebolaget Vin- och spritcentralen, är en företeelse av alldeles samma slag, som framträtt på andra affärsområden, där den fria konkurrensen så småningom lett därhän, att monopolliknande företag bildats. Såvitt kontrollstyrelsen har sig bekant, hava de inköp av spirituosahandelsaffärer, som bedrivits av aktiebolaget Vin- och spritcentralen och dess dotterbolag, haft karaktären av rena affärsuppgörelser och varit av samma natur, som när mindre enskilda företag uppköpas av trustartade sammanslutningar på andra områden. Något tvång för säljaren att antaga uppgörelsen torde på förevarande område icke hava förelegat i högre grad än på andra områden, där liknande företeelser framträtt.

Vad till sist beträffar motionärens hemställan, att riksdagen måtte fatta beslut om sådant förtydligande av gällande lagstiftning, att partihandel med alkoholhaltiga drycker (utom egentligt brännvin) må, i enlighet med av fjolårets riksdag antagna bestämmelser, oförhindrat utövas av enskilda näringsidkare, vill styrelsen framhålla, att, även om riksdagen fattade ett sådant beslut, den pågående koncentrationen inom vin- och sprithandelsbranschen därmed icke förhindrades. Därest nämligen samtliga nuvarande enskilda näringsutövare funno med sin fördel förenligt eller med hänsyn till konkurrensförhållandena lämpligt att sälja sin affärsrörelse till de stora sammanslutningarna på detta område, torde den av motionären såsom skadlig ansedda utvecklingen komma att inträffa, även om riksdagen beslöte i enlighet med vad motionären föreslagit. Den »förminskade omfattning av Vin- och spritcentralen», som motionären synes anse önskvärd, torde ej kunna realiseras genom någon ändring eller förklaring av rusdrycksförsäljningsförordningen, utan allenast genom åtgärder mot trust- och kartellbildningar i allmänhet. Frågan härom är, enligt vad styrelsen har sig bekant, sedan flera år tillbaka beroende på utredning genom särskilda inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga.

Stockholm den 26 april 1918.

FREDRIK ZETHELIUS.

Einar J:son Thulin.

John Bergvall.

Avskrift.

Till Herr Statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet.

Enligt det numera utkomna officiella protokollet i andra kammaren nr 60 vid innevarande års riksdag har herr Lithander vid föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 137, i anledning av proposition angående förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter yttrat, bland annat, att det i pressen tillkännagivits, att genom en i kontrollstyrelsen tjänstgörande person försök blivit gjorda att monopolisera vinhandelsnäringen och att bekräftelse på dessa uppseendeväckande bemödanden erhållits vid förfrågning hos enskilda vinhandelsfirmor. Herr Lithander anförde vidare, att, om det kunde påvisas, att ifrån ett svenskt ämbetsverk utginge, protokollfört eller ej, *utanför riksdagens kontroll* bemödanden, som syftade hän att som ett fullbordat faktum åstadkomma en i strid med grundlagens anda stående monopolisering av en fri näring, därvid finansiering och beräkningsgrunder voro undandragna riksdagens prövning, så vore det icke enbart *en* närings intressen, som härav berördes. Herr Lithander önskade få prövat, i vad mån kontrollstyrelsen härvidlag överskridit sin befogenhet och anhöll få fästa finansministerns uppmärksamhet på denna sak, i förvissningen, att han skulle ägna frågan sin uppmärksamhet och därest det visade sig, att kontrollstyrelsen här ginge sådana vägar som finansministern icke kunde gilla, han också skulle låta sin myndighet verka därhän, att saken bringades in på vägar, som kunde gillas.

Enär herr Lithanders anförande vilar på falska förutsättningar och missförstånd och då han synes vilja påkalla herr statsrådets ingripande mot kontrollstyrelsen i ovanberörda avseende, tillåta sig undertecknade att härmed vördsamt erinra om följande omständigheter, som redan under hand delgivits herr statsrådet, nämligen

att undertecknade under december månad 1916, av dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet, erhöllo ett underhandsuppdrag att undersöka möjligheterna för utarbetande av ett nytt förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m., varvid bland annat skulle utredas, huruvida icke de enskilda vin- och spirituosahandelsrättigheterna skulle kunna erhålla en viss inlösningssumma i stället för en garanterad övergångstid, såsom det föreslagits i propositionen nr 242 vid 1914 års senare riksdag;

att Kungl. Maj:t den 30 januari 1917 officiellt uppdrog åt undertecknade »att på grundvalen av den för 1914 års senare riksdag framlagda proposition med förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m. samt sedermera vunnen erfarenhet utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till ny lagstiftning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker»; varvid undertecknade ägde att, där så påkallades, tillkalla sakkunniga;

att undertecknade på enhällig tillstyrkan av sakkunniga uppdrogo åt direktören Ebbe Vennerberg att undersöka möjligheterna av att åstadkomma en inlösning av de enskilda vin- och spirituosahandlandena;

att i de instruktioner, som lämnades direktör Vennerberg, uttryckligen framhölls, att uppdraget allenast innebar förhandsundersökningar rörande möjligheterna för åvägabringande av ett inlösningsförfarande;

att, därest undersökningarna givit ett positivt resultat, förslag till inlösningsförfarande skulle hava till Kungl. Maj:t avgivits av undertecknade;

att, sedan riksdagen beslutat antaga en förordning angående försäljning av rusdrycker, alla förhandlingar i ärendet upphört; samt

att undertecknade komma att anhålla om återkallande av det oss givna uppdraget, när förordningen angående försäljning av rusdrycker utkommit i Svensk författningssamling.

Det anförda giver vid handen

att kontrollstyrelsen såsom sådan står helt och hållet utanför det genom nådiga beslutet den 30 januari 1917 till undertecknade lämnade uppdraget;

att uppdraget åt direktör Vennerberg att undersöka möjligheterna för åvägabringande av ett inlösningsförfarande lämnades honom icke såsom direktör i kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnd utan såsom sakkunnig på detta särskilda område; samt

att de resultat, som eventuellt kunde vinnas, voro avsedda att underställas statsmakternas prövning.

De av herr Lithander i riksdagens andra kammare lämnade uppgifterna äro sålunda icke med sanna förhållandet överensstämmande. Undertecknade hava desto större anledning att uttala sin protest mot att dylika uppgifter kunnat lämnas, som herr Lithander var närvarande vid det tillfälle, då undertecknad Zethelius inför herr statsrådet lämnade en utförlig redogörelse för undertecknades åtgöranden i fråga om åvägabringande av förslag till ett inlösningsförfarande.

Stockholm den 15 juni 1917.

Fredrik Zethelius,
överdirektör och chef för kontrollstyrelsen.

Einar J:son Thulin,
extra förste aktuarie i kontrollstyrelsen.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

John Bergvall.

Stockholm, Oskar Eklunds boktryckeri, 1918.